

РІБЦУН Ю. В.

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
«ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ»
ДЛЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ТЯЖКИМИ
ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ
(6 клас)**

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут спеціальної педагогіки

РІБЦУН Ю. В.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
«ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ»
ДЛЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ТЯЖКИМИ
ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ
(6 клас)

Київ
2015 р.

УДК 376.36 : 373.312.141

ББК 74.5

Р 49

Рецензенти:

Косенко Ю. М. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти Інституту педагогіки та психології Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка;

Гرابко О. М. – вчитель історії Лисогірської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату.

Р 49 Рібцун Ю. В. Навчальна програма «Історія Стародавнього світу» для загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із тяжкими порушеннями мовлення (6 клас). – К, 2015. – 30 с.

У навчальній програмі «Історія Стародавнього світу», узгодженій із вимогами Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, з урахуванням психофізичних особливостей дітей із тяжкими порушеннями мовлення, представлено тематичну реалізацію навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи, яка сприяє паралельному забезпеченню історично-пізнавального і мовленнєвого розвитку учнів, подано перелік орієнтовних показників сформованості галузевої компетентності школярів на кінець навчального року.

Програма адресована вчителям 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із тяжкими порушеннями мовлення, навчальних закладів за умов інклюзивного та інтегрованого навчання і спрямована на реалізацію вимог, передбачених освітньою галуззю «Суспільствознавство».

Зміст

Пояснювальна записка	5
Стежками історії Стародавнього світу	9
Вступ. Знайомство зі стародавньою історією	9
Життя людей за первісних часів	11
Стародавній Єгипет	13
Цивілізації Передньої та Центральної Азії. Кіммерійсько-скіфський світ	15
Стародавня Індія та Китай	17
Становлення античної грецької цивілізації	19
Антична грецька цивілізація класичної доби	20
Доба еллінізму	22
Стародавній Рим за царської та республіканської доби	23
Римська імперія	25
Завершення знайомства зі стародавньою історією	26
<i>Показники сформованості галузевої компетентності учнів</i>	27
Додатки	29
Читаю – історію вивчаю	29

Погасли кострища стоянок,
У землю пішли племена.
Забрали в холодні кургани
Сокири, мечі й письмена.
Та, може, мені так здалося,
А час ще не все переміг –
На чашах тепло збереглося
Тих вуст, що торкалися їх.

Ліля Костенко

Пояснювальна записка

Наука, що вивчає в хронологічній послідовності хід розвитку людського суспільства та його закономірності, зветься історією. Заглиблюючись у далеке минуле, історик, використовуючи історичну перспективу та уяву, відкриває в ньому такі життєві подробиці, які можна побачити тільки здалеку. Завданням учителя як спеціальної, так і загальноосвітньої школи, особливо для дітей із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ), є вироблення в учнів інтересу до уроків історії, бережливого ставлення до матеріальних і духовних надбань попередніх поколінь, відчуття радості пізнання раніше незнаного, бажання розповідати про побачене та почути ровесникам і дорослим, самостійно поглиблювати свої знання.

Відповідно до вимог особистісно-зорієнтованого підходу під час освітньо-виховного та корекційно-розвивального процесу в загальноосвітніх навчальних закладах для дітей із ТПМ відбувається корекція психомовленнєвої діяльності учнів, здобуття міцних, у т. ч. й історико-хронологічних та історико-просторових знань. Допомогти у вирішенні поставлених завдань, у т. ч. й одночасного історично-пізнавального і мовленнєвого розвитку школярів, покликаний **навчальний предмет «Історія Стародавнього світу»**.

Згідно з Типовими навчальними планами спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з українською мовою навчання (наказ МОН України № 504 від 22.04.2014 р.) у шостому класі учні мають вивчати історію України (1 год. на тиждень) та Всесвітню історію (1 год. на тиждень). Однак, з метою вироблення у школярів цілісної історичної картини від появи первісної людини до кінця V ст., часу загибелі найдавніших держав, шестикласникам доцільно пропонувати для вивчення інтегрований курс (2 год. на тиждень) і розглядати історію Стародавнього світу як складову всесвітньої історії, що вивчає минуле усього людства, історію України, Європи та світу в цілому.

Уроки історії Стародавнього світу будуються в органічній єдності та взаємозв'язку навчання, виховання, корекції і розвитку та ґрунтуються на психолінгвістичному, діяльнісному, комплексному, компетентнісному, культурологічному, цивілізаційному, культурно-антропологічному та соціоантропоцентричному *підходах*, на *принципах* гуманізації, диференціації, діалогічності, індивідуалізації, інтегральності та цілісності, дотримання хронологічної послідовності, багатоаспектного розкриття історичних подій і явищ, на *позиціях*

політичного, соціального, економічного, особистісного, морально-етичного, духовного та ін. вимірів історії.

Специфіка організації і проведення освітньо-виховної, корекційно-розвивальної роботи з шестикласниками з тяжкими порушеннями мовлення у значній мірі зумовлена особливостями їх психофізичного розвитку. В учнів із ТПМ через притаманні цьому віку відчуття дорослості, пов'язані з фізичними змінами в організмі, прагненням до самостійності, розкриття власних нових можливостей, змінами у зовнішності та манерах тощо, може з'явитися недбале ставлення до навчання. Крім того, у середній школі відбувається значне ускладнення змісту навчального матеріалу, який стає дедалі абстрактнішим.

Деякі учні з тяжкими порушеннями мовлення механічно заучують дати та історичні терміни, недостатньо розуміючи часо-просторову систему подій та явищ певного періоду. Саме це призводить до формалізму у засвоєнні знань, що є однією з основних причин підвищеної втомлюваності та психокогнітивного перевантаження, а згодом і втрати інтересу до навчання. Це, в свою чергу, гальмує розвиток логічної пам'яті та формування словесно-логічного мислення.

Тому уроки історії доцільно проводити у лінійній системі шкільної історичної освіти відповідно до *проблемно-тематичного принципу*, чергувати різні види діяльності, спиратися на збережені функції учнів, багаторазово повертатися до вже вивченого навчального матеріалу, дотримуватися поступовості у введенні в активне мовлення школярів історичної термінології, заохочувати учнів до самостійних міркувань, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, що стимулюватиме розгортання теоретичного рефлексивного, логічного, критичного, а також творчого мислення. Розповідь учителя має бути живою та емоційною, супроводжуватися наведенням яскравих прикладів із художньої та історично-документальної літератури, показом ілюстрацій, картин, фотографій, хронологічних та історичних карт, зображень культурно-історичних пам'яток, спиратися лише на науково достовірні факти, апелювати до особистісного досвіду підлітків, будуватися на засадах взаєморозуміння, взаємоповаги, творчого співробітництва.

Чергування на уроках індивідуальних і групових форм роботи (фронтальні, підгрупові, парами), використання цікавих практичних завдань у вигляді тлумачення значень прислів'їв та приказок, загадок про час, вогонь, продовження учнями розпочатого вчителем речення, розповіді за картинами про стоянки та спосіб життя первісних людей, створення усних картин-реконструкцій, сприймання та аналіз витворів розуму і таланту стародавніх мислителів, поетів та художників заохочують школярів із ТПМ до здійснення уявних мандрівок у минуле, породжують історичний пошук, розвивають уяву, оптико-просторове та часове орієнтування, зв'язне описове та діалогічне мовлення, вміння висловлювати й відстоювати власні думки та з повагою й толерантністю ставитися до думки інших.

Спираючись на діалогову стратегію педагогічної взаємодії та враховуючи пізнавальні, мовленнєві та психоемоційні особливості учнів цього віку, учитель історії

здійснює паралельне вирішення загальних навчально-виховних і корекційно-розвивальних завдань. Відповідно до них і розроблена **навчальна програма** з історії Стародавнього світу для 6 класу. Навчальна програма повністю узгоджена з державним компонентом історичної освіти, Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти та спрямована на реалізацію вимог, передбачених освітньою галуззю «Суспільствознавство».

Програма з історії Стародавнього світу має **табличну структуру** та складається з трьох колонок (див. табл. 1). Перша з них розкриває зміст основної ланки загальної освіти, тобто перелік основних історичних сюжетів. Друга колонка є методичним орієнтиром для вчителя і висвітлює державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, адаптовані до вимог загальноосвітньої школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Третя являє собою корекційно-розвивальні лінії, які враховують мовленнєвий, пізнавальний, особистісний розвиток дітей із ТПМ, особливості їх сенсомоторики та емоційно-вольової сфери, а отже, розкривають спрямованість корекційно-розвивальної роботи

У програмі «Історія Стародавнього світу» для шостого класу за ступенем ускладнення представлено ряд наскрізних ознайомлювальних навчальних тем із зазначенням кількості годин, відведених на їх вивчення. Матеріал дібрано таким чином, щоб не перевантажувати школярів, надати їм можливість займатися самостійною пошуковою та дослідницькою діяльністю, а вчителю творчо підходити до проведення уроків, варіювати навчальний матеріал.

В програмі передбачено *4 години резервного часу*, які вчитель історії може використати на власний розсуд з метою закріплення тих чи інших тем. Представлені в програмі *тематичні завдання* є орієнтовними та можуть варіюватися у відповідності до контингенту класу, з урахуванням особливостей психофізичної, у т. ч. й мовленнєвої діяльності учнів.

В кінці кожного уроку учителем здійснюється оцінювання навчальних досягнень школярів. Відповідно до Додатку до листа МОН України № 1/9-305 від 26.06.2015 р. «Особливості вивчення базових дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах у 2015 / 2016 навчальному році» **контрольно-оцінна діяльність учителя історії** трансформується з контролю й оцінювання предметних знань, умінь і навичок у бік оцінювання компетентностей, тобто готовності та здатності учнів застосовувати здобуті знання і сформовані навички у своїй практичній діяльності. Оцінювання може відбуватися як в усній (запитання – відповідь), так і письмовій (тестові завдання) формі. На основі поточних балів виставляється тематична оцінка, на основі тематичних – семестрова, на основі семестрових – річна з обов'язковим урахуванням динаміки досягнень кожного школяра.

Завершує програму трикомпонентний **перелік орієнтовних показників сформованості галузевої компетентності** школярів на кінець навчального року.

Психомовленнєвий компонент «Розуміння змісту навчального матеріалу» включає перелік тих показників у пізнавальній, мовленнєвій діяльності, емоційно-

вольовій сфері, які знаходяться в зоні актуального розвитку (за Л. С. Виготським) учня та є обов'язковими передумовами засвоєння нового навчального матеріалу на невербальному та вербальному рівнях.

Психомовленнєвий компонент *«Засвоєння знань, формування умінь і навичок»* передбачає перелік тих показників, які перебувають у зоні найближчого розвитку школяра і знаходяться на рівні початкового засвоєння чи розширення вже наявних знань, формування нових умінь і навичок.

Операційно-технологічний компонент *«Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній навчальній діяльності»* охоплює перелік тих показників у історично-пізнавальній діяльності учня, котрі на практиці реалізуються ним самостійно чи з допомогою вчителя.

Виокремлення таких компонентів допоможе учителю не лише оцінити продуктивність спільної з учнями діяльності, а й проаналізувати ефективність добору форм і методів роботи, які стимулюватимуть учнів до пізнавально-мовленнєвого зростання.

Саме інтегрований курс історії Стародавнього світу допоможе сформувати в учнів із ТПМ цілісні історико-географічні та хронологічні уявлення, відчуті емпатію, повагу, а часом і захоплення прадавніми людьми, їх духовною та історико-культурною спадщиною, усвідомити роль античної цивілізації для подальшого розвитку європейських держав, прослідкувати наступність у поглибленому вивченні всесвітньої історії в сьомому класі.

6 клас
Стежками історії Стародавнього світу (70 год.)

Зміст основної загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
<i>Вступ. Знайомство зі стародавньою історією (1 год.)</i>		
<p>▪ Вступ до історії стародавнього світу. Своєрідність епохи Стародавнього світу як першого етапу в історії людства.</p> <p>▪ Історичні джерела з історії Стародавнього світу.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Край, мій рідний край» (самостійні кроки в історію рідного краю); «Хронологічні сходинок», «Скільки років тобі, людство?», «На все свій час» (відлік часу в історії Стародавнього світу); «Зустріч зі словом» (тлумачення значень приказок і прислів'їв про час); «Назви, яке сторіччя», «Подорож у машині часу»,</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>відчуває та виражає</i> (емоційно-мімічно та мовленнєвими засобами) власне ставлення до: <ul style="list-style-type: none"> – експонатів історико-краєзнавчих музеїв; – художніх творів різних жанрів із зображенням визначних подій і образів історичних діячів; • <i>цікавиться</i> історичними подіями та фактами, <i>запам'ятовує</i> та зв'язно <i>розповідає</i> про них; • <i>має</i> загальні уявлення про: <ul style="list-style-type: none"> – історію Стародавнього світу як складову всесвітньої історії, що вивчає минуле усього людства; – археологію, етнографію, антропологію; – еру як точку відліку часу; – цивілізацію як рівень розвитку суспільства за наявності держав, писемності, землеробства, виникнення міст, розподілу на багатих і бідних; • <i>знає</i> та <i>називає</i> основні періоди в історії людства (стародавній світ, середні віки, новий і новітній час), хронологічні межі історії стародавнього світу (від появи перших людей до кінця V ст., часу загибелі найдавніших держав), основні види історичних джерел (речові та писемні пам'ятки, зображення); • <i>називає</i> окремі історичні джерела Стародавнього світу: 	<p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників (антропологія, археологія, етнографія, культура, хронологія, цивілізація).</p> <p>Удосконалення вміння оперувати словотворчими морфемами, утворювати слова складанням основ (старий + давній = стародавній), робити морфологічний аналіз і узагальнення (пам'ять – пам'ятка – пам'ятний – пам'ятати; діяч – дієвий – діяти; розкопки – копати – розкопувати).</p> <p>Уточнення лексичної системності у вживанні іменників (рік – десятиліття – століття тисячоліття – ера; пам'ятка – пам'ятник), якісних прикметників (новий – новітній; старий – давній – стародавній).</p> <p>Удосконалення вміння вживати синонімічні пари іменників (роки – літа, життя – вік, століття – сторіччя, спадок – спадщина), прикметників (речовий – матеріальний; християнська – наша – нова (ера) та антонімічні пари якісних прикметників (стародавній – новітній).</p> <p>Уточнення розуміння та здійснення пояснення</p>

<p>«Я почну, а ти продовжуй» (продовження учнями розпочатого вчителем речення типу «Я знаю такі види історичних джерел...»), «Подорожі в часі та просторі», «Чому нас може навчити історія Стародавнього світу?» (міркування, гіпотези); «Таємнича мова знаків», «Знахідки зародження життя» (археологічні знахідки), «Культура, звичаї та побут народів нашої планети» (етнографія), «З'єднай правильно» (поєднання понять і їх визначень), робота з атласом і контурними картами, читання оповідань з історії Стародавнього світу, тестові завдання</p>	<p>– речові (матеріальні) (знаряддя праці, рештки поселень, жител, будівель, прикраси, посуд);</p> <p>– писемні (написи на камінні, глиняні таблички, єгипетські папіруси, релігійні тексти);</p> <p>– зображувальні (малюнки на стінах, посуді, шкурах тварин, панцирах черепах, скульптури тощо);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>визначає</i> тривалість і послідовність історичних подій з опорою на дати, ілюстрації із зображенням історичних подій і образів діячів; • <i>диференціює</i> арабські та римські цифри; • <i>знає</i>, що роки позначають арабськими, а століття та тисячоліття – римськими цифрами; • <i>знає, впізнає та називає</i> (з допомогою вчителя та самостійно) римські цифри на позначення сто- і тисячоліть (IX – 9, XL – 40, L – 50, XC – 90, C (century) – 100, M (millennium) – 1000); • <i>розв'язує</i> та самостійно складає ребуси історичного спрямування (100 + ріѳ + ччя = сторіччя, 1000 + літѳ + тя = тисячоліття); • <i>записує</i> (з незначною допомогою вчителя) та правильно <i>читає</i> скорочені записи історичних періодів (V ст. – п'яте століття, 3 млн. р. до н. е. – три мільйони років до нашої ери, 476 р. н. е. – чотириста сімдесят шість років нашої ери); • <i>розуміє</i> синонімічність позначень: до н. е. та до. Р. Х. (Різдво Христового); • <i>працює</i> з історичними картами, атласом і контурними картами, диференціює їх, <i>знаходить</i> і <i>відмічає</i> історичні об'єкти за завданням учителя 	<p>слів-паронімів (ера – бера, ери – мери – сєри – пері – бері).</p> <p>Уточнення розуміння та вживання слів-омонімів (історія – навчальний предмет, подія, послідовність розвитку (історія виникнення чогось), Різдво Христове – свято і відлік часу на визначення ери; джерело – води та знань; подія – історична та в житті конкретної людини).</p> <p>Удосконалення вміння контролювати власне мовлення та самостійно виправляти помилки під час усних відповідей.</p> <p>Поліпшення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та логічної пам'яті, усного зв'язного описового монологічного мовлення; асоціативного, теоретично-рефлексивного мислення, розумових операцій порівняння, аналізу, синтезу, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування на лексичному, морфологічному, граматичному та синтаксичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кисті руки.</p> <p>Виховання інтересу до уроків історії, вміння працювати колективно</p>
---	--	--

Тема 1. Життя людей за первісних часів (8 год.)

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Наукові та релігійні теорії походження людини. ▪ Основні етапи антропогенезу. Розселення людей по земній кулі. Форми господарювання первісної людини. ▪ Привласнювальні та відтворювальні форми господарства. ▪ Суспільна організація (рід – плем'я – община) та організація влади (народні збори – рада старійшин – вождь) за первісних часів. ▪ Культура та вірування людей за первісних часів. <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Загадки часу», «Історична математика», «На все свій час» (хронологічні задачі), «Перші кроки планетою», «Закони розвитку», «Невтомні пошуки» (виникнення людини), «Віконце для допитливих», «Я почну, а ти продовжуй», «Знахідки первісних поселень на території сучасної України» (стоянки та пам'ятки),</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення про:</i> <ul style="list-style-type: none"> – с. Трипілля на Київщині, господарство, побут і духовне життя носіїв трипільської культури; – кам'яний вік як найдовший в історії людства (майже у два мільйони років); – рід із кількох великих сімей, об'єднаних в єдину общину, під керівництвом старійшин; • <i>знає</i> основні теорії походження людини: релігійну (людина є творінням надприродних істот – богів (різні відповідно релігій), еволюційну Чарльза Дарвіна (пращурами людини є людиноподібні мавпи – дріопітеки), позаземну (людина занесена на цей світ із космічного простору); • <i>визначає</i> тривалість і послідовність історичних подій з опорою на дати, ілюстрації із зображенням історичних подій і діячів; • <i>повторює</i> за вчителем (за наслідуванням, поскладово, з акцентуванням на важких для вимови звуках, повільно, а потім у звичайному темпі), по можливості самостійно <i>вживає:</i> <ul style="list-style-type: none"> – назви основних етапів антропогенезу: «ав-стра-ло-пі-тек» (людина вміла), «пі-те-кан-троп» (людина з прямою ходюю), «не-ан-дер-та-лець» (людина, яка поборолала холод), «кро-мань-йонець» (людина розумна, або homo sapiens), <i>знає</i> їх ієрархічну послідовність, <i>впізнає</i> на ілюстраціях за наявністю (відсутністю) знарядь праці, їх зовнішніми ознаками; – періоди кам'яного віку: «па-ле-о-літ», «мезо-літ», «нео-літ»; – назву мідно-кам'яного віку: «е-нео-літ»; 	<p>Формування чітких просторових і часових уявлень.</p> <p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників (вождь, народні збори, плем'я, рада старійшин, рід, родова община, союз племен, сусідська община, Трипілля).</p> <p>Удосконалення вміння оперувати словотворчими морфемами, робити морфологічний аналіз і узагальнення (еволюція – еволюційний; знать – знатний; камінь – кам'яний – закам'яніти; власник – власний – привласнювати; відтворення – відтворювальний – відтворювати; городити – огорожа – городище; мисливець – мисливство; риба – рибалка – рибальство; рілля – рільництво; збирати – збиральство; фетиш – фетишизм; тотем – тотемізм).</p> <p>Уточнення лексичної системності у вживанні іменників (карта – атлас, слон – мамонт, держава – цивілізація, вождь – президент – начальник – керівник, решта – рештки, староста – старійшина, город – городище), числівників і прикметників (перший – первісний – первинний).</p> <p>Збагачення словника іменниками-омографами (атлас – атлас), іншомовними лексичними елементами (нео – новий, літос – каміння).</p> <p>Уточнення розуміння та здійснення пояснення слів-паронімів (карта – картка, карта – парта – варта, еволюція – революція, стріла – стрілка).</p>
--	--	--

<p>«Трипільська археологічна культура», «Поширення трипільської культури» (робота з історичною картою), «Якого ти роду-племені?», «Поміркуймо разом», «Винаходи людства» (дискусії) (знаряддя праці – способи використання, форма господарювання, археологічні знахідки – етап антропогенезу); «Шляхи розселення первісних людей», «Потреба в красі здавна», «Первісні митці» (зародки мистецтва кроманьйонської доби), «Історичний словничок» (тлумачення понять); «Подорожі в часі та просторі», «Усне малювання», «Екскурсовод» (розповідь за картиною про стоянки та спосіб життя первісних людей, створення усних картин-реконструкцій), «Голоси предків» (переказ почутих оповідок), «Крилаті слова» (прислів'я та приказки, загадки про вогонь), «Знаки первісного письма», «З'єднай правильно», робота з атласом</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>запам'ятовує</i> нові історичні поняття, <i>складає</i> фонетично, лексично та граматично правильні поширені речення з ними; • <i>називає</i> основні знаряддя праці людей на різних етапах первісного суспільства (ручне рубило, палиця-копалка, кий (гостроконечник), різець, скребло, ніж, зазубрена пилка, лук і стріли, бумеранг, пастка, гарпун, гачки для риболовлі, сокира; мотика, жнивний ніж, зернотерка; гончарний круг, ткацький верстат), <i>розповідає</i> про їхнє призначення та можливі способи використання; • <i>знає</i> та <i>називає</i> способи добування вогню (тертя та висікання іскри), <i>розповідає</i> про значення вогню для життя первісної людини; • <i>пояснює</i> роль металів для розвитку родового суспільства; • <i>знає</i> та <i>називає</i> основні форми привласнювального (мисливство, рибальство, збиральство) та відтворювального (землеробство, скотарство, прядіння, ткацтво, гончарство) господарства; • <i>називає</i> послідовність розвитку суспільства: рід → плем'я → родова община → сусідська община; • <i>характеризує</i> організацію влади за первісних часів, <i>простежує</i> ускладнення суспільного життя (центр племен → городище → місто) (з допомогою вчителя); • <i>порівнює</i> та <i>аналізує</i> форми господарювання та спосіб життя людини на різних етапах первісної доби (кочовий – осілий); • <i>називає</i> основні винаходи людства в різні історичні періоди (палеоліт – первісні знаряддя праці, петрогліфи; мезоліт – видобуток вогню, лук і стріли; неоліт – житло, ремесла, землеробство, скотарство; енеоліт – мідь, бронза); 	<p>Уточнення розуміння та вживання слів-омонімів (стоянка – автомобільна та давніх людей, рід – граматична категорія та рід людей, вік – історичний період і вік людини, нерівність – математична та майнова, стадо – первісних людей і худоби).</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ синонімії на матеріалі іменників (магія – чаклунство – чарівництво, землеробство – рільництво), антонімії на матеріалі відносних прикметників (кочовий – осілий).</p> <p>Удосконалення вміння контролювати власне мовлення та самостійно виправляти помилки під час усних відповідей.</p> <p>Закріплення вміння орієнтуватися на історичній карті.</p> <p>Поліпшення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та логічної пам'яті, усного зв'язного описового монологічного мовлення; асоціативного, теоретично-рефлексивного мислення, розумових операцій порівняння, аналізу, синтезу, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування на лексичному, морфологічному, граматичному та синтаксичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування;</p>
--	---	--

і контурними картами, читання оповідань з історії Стародавнього світу, тестові завдання	<ul style="list-style-type: none"> • <i>описує</i> основні первісні форми релігійних вірувань (фетишизм, анімізм, тотемізм, магія, табу) і мистецтво людей за первісної доби (нанесення зображень, гончарство та кераміка); • <i>орієнтується</i> на історичній карті, <i>показує</i> місця знахідок решток найдавніших людей, їх розселення та стоянок на території України, території носіїв трипільської культури, <i>розповідає</i> про них (з опорою на навідні запитання вчителя, зразок); • <i>позначає</i> на контурній карті відповідні історичні об'єкти; • <i>оцінює</i> значення первісної доби в історії людства (з опорою на зразок, навідні запитання вчителя, план) 	емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кисті руки. Стимулювання пізнавальної та мовленнєвої активності. Виховання бережливого ставлення до матеріальних і духовних надбань попередніх поколінь
---	---	--

Узагальнення (1 год.)

Тема 2. Стародавній Єгипет (5 год.)

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Вплив природно-географічних умов на розвиток єгипетської цивілізації. Повсякденне та господарське життя. ▪ Утворення держави та цивілізації в Єгипті. Влада, суспільна організація в Стародавньому Єгипті. Будівництво пірамід (Джосер, Хеопс). ▪ Розквіт та занепад Єгипту в II тис. до Р. Х. Хатшепсут. Тутмос III. Рамзес II. ▪ Архітектура і мистецтво, писемність і освіта. 	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>відчуває та виражає</i> (емоційно-мімічно та мовленнєвими засобами) власне ставлення до значення єгипетської цивілізації для світової культури (з опорою на зразок, навідні запитання вчителя, план); • доречно, фонетично та граматично <i>правильно вживає</i> вивчені на уроках історичні поняття; • <i>орієнтується</i> на історичній карті, показуючи долину Нілу, територіальні межі та основні центри Стародавнього Єгипту, напрямки завойовницьких походів єгипетських фараонів Тутмоса III та Рамзеса II; • <i>позначає</i> на контурній карті відповідні історичні об'єкти; • <i>характеризує</i> природні умови стародавнього Єгипту, <i>наводить приклади</i> впливу природно-географічних умов на зародження і розвиток держави та цивілізації (з опорою на історичну карту, ілюстрації, пам'ятки); • <i>правильно узгоджує</i> числівники з іменниками на 	Формування уявлень про основні хронологічні дати різних історичних періодів. Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників (вельможа, візир, гробниця, дельта, династія, ієрогліф, іригація, жрець, монарх, мумія, муміфікація, ном, папірус, повинності, податки, реформа, саркофаг, фараон, хети, чиновник). Удосконалення вміння оперувати словотворчими морфемами, робити морфологічний аналіз і узагальнення (Єгипет – єгиптяни, папір – папірус, квітка – розквіт – квітнути, міф – міфологія – міфологічний, мумія – муміфікація). Уточнення лексичної системності у вживанні іменників (папір – папірус). Уточнення розуміння та здійснення пояснення слів-паронімів (ном – гном – Том – бом –
---	--	---

<p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Єгипет – дарунок Нілу», «Фараони – володарі Єгипту», «Історія біло-червоної корони», «Єгипетське суспільство», «Будні й свята єгиптян»; «Піраміди – символи могутності Єгипту», «Піраміди – одне із чудес світу» (усне малювання); «Боги давніх єгиптян», «Міфи та релігія Стародавнього Єгипту», «Історична математика», «Вузлики на пам'ять» (хронологія), «Рамзес-II – воїн і будівничий», «Відкриття гробниці Тутанхамона»; «Єгипетські колекції», «Мене створив єгипетський народ» (давньоєгипетський живопис, скульптура та архітектура), «Єгипетська школа», «Шифрувальники» (ієрогліфи, позначення цифр), робота з атласом і контурними картами, читання оповідань з історії Стародавнього світу, міні-проекти, тестові завдання</p>	<p>позначення століть (тисячоліть) у потрібному роді, числі, відмінку (у IV ст. до н. е. – у четвертому столітті до нашої ери);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> хронологічні межі заснування, розквіту та остаточного занепаду держави в Стародавньому Єгипті (IV тис. до н. е. – IV ст. до н. е.); • <i>знає, називає та може охарактеризувати</i> основні періоди Єгипетської держави: раннє царство – створення єдиної держави, давнє царство – посилення влади царів-фараонів і зміцнення єдності держави, нове царство – відновлення єдності Єгипту після чужоземного завоювання та подальший розквіт держави (з опорою на дати, ілюстрації із зображенням історичних подій і образів діячів); • <i>називає</i> найвідоміших фараонів, період їх правління, <i>розповідає</i> про їхній внесок у розвиток стародавнього Єгипту; • <i>називає</i> основні заняття стародавніх єгиптян (іригаційна система землеробства, скотарство, ремесла, обмінна торгівля); • <i>знає</i> час (III тис. до н. е.), <i>розповідає</i> про зовнішній вигляд та особливості спорудження пірамід; • <i>описує</i> особливості духовного життя та культури стародавніх єгиптян, життя і діяльність історичних постатей (з опорою на ілюстрації, навідні запитання вчителя); • <i>розповідає про</i> міфологічні та релігійні уявлення давніх єгиптян (з опорою на літературні джерела, розповіді вчителя); • <i>називає</i> науки, де було досягнуто значних успіхів (механіка, геометрія, астрономія, хімія, медицина) 	<p>ром – сом – жом – лом; чин – син – лин – тин; чин – чан – сан; хет – хек; папір – тапір; мумія – сулія; жрець – грець).</p> <p>Уточнення розуміння та вживання слів-омонімів (піраміда – іграшка, геометрична фігура, будівля).</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ синонімії на матеріалі іменників (державна – країна, межі – кордони, ієрогліф – знак – символ), антонімії на матеріалі іменників (розквіт – занепад) і якісних прикметників (Нижній – Верхній (Єгипет), Північне – Південне (царство)).</p> <p>Удосконалення вміння контролювати власне мовлення та самостійно виправляти помилки під час усних відповідей.</p> <p>Закріплення вміння орієнтуватися на історичній карті.</p> <p>Поліпшення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та логічної пам'яті, усного зв'язного описового монологічного мовлення; асоціативного, теоретично-рефлексивного мислення, розумових операцій порівняння, аналізу, синтезу, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування на лексичному, морфологічному, граматичному та синтаксичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на</p>
---	--	--

		<p>фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кисті руки. Стимулювання пізнавальної та мовленнєвої активності.</p> <p>Виховання бережливого ставлення до матеріальних і духовних надбань попередніх поколінь.</p> <p>Виховання бажання знайомитися з історією Стародавнього Єгипту</p>
<i>Узагальнення (1 год.)</i>		
<i>Тема 3. Цивілізації Передньої та Центральної Азії. Кіммерійсько-скіфський світ (5 год.)</i>		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Вплив природно-географічних умов на розвиток цивілізацій Дворіччя в III–II тис. до Р. Х. Вавилон за часів Хаммурапі. ▪ Фінікійські міста-держави. ▪ Фінікійська колонізація. ▪ Ізраїльсько-Іудейське царство. Біблія як історичне джерело. ▪ Ново-Ассирійське та Ново-Вавилонське царства у першій половині I тис. до Р. Х. (оглядово). Перська держава Ахеменідів. ▪ Залізний вік на території України. 	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>відчуває та виражає</i> (емоційно-мімічно та мовленнєвими засобами) власне ставлення до внеску цивілізацій Передньої та Центральної Азії, кіммерійців і скіфів у світову культуру; • <i>показує на карті</i> територію Дворіччя, Вавилонського царства часів Хаммурапі, фінікійські міста-держави, кордони Ізраїльсько-Іудейського царства, Перської держави за часів Дарія I, території розселення кіммерійців та скіфів, напрямки фінікійської колонізації; • <i>позначає</i> на контурній карті відповідні історичні об'єкти; • <i>встановлює взаємозв'язок</i> між природно-географічними умовами Дворіччя та зародженням держави і цивілізації, Північного Причорномор'я – із типом господарювання кіммерійців та скіфів; • <i>називає</i> найдавніші держави Дворіччя (Месопотамія, Шумер, Аккад); • <i>описує</i> спосіб життя населення різних цивілізацій 	<p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників (Біблія, закон, клинопис, клинці, колонізація, колонія, курган, метрополія, місто-держава, монарх, патріарх, пектораль, плуг, пророк, псалом, скрижалі), прикметників (кіммерійський, скіфський).</p> <p>Удосконалення вміння оперувати словотворчими морфемами, робити морфологічний аналіз і узагальнення (кочувати – кочовий – кочівник, клинці – клинопис, Бібл – Біблія – бібліотека, Фінікія – фінікійський – фінікійці, колонія – колоніальний – колонізація, 2 + ріка = Дворіччя).</p> <p>Уточнення лексичної системності у вживанні іменників (колони – колонка – колонія).</p> <p>Уточнення розуміння та здійснення пояснення</p>

<p>Кіммерійсько-скіфський світ у взаєминах з цивілізаціями Передньої Азії.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <p>«Месопотамія – країна глини», «Давній Вавилон», «Найдосконаліший з царів Хаммурапі та його закони», «Військова держава Ассирія», «Сади Семіраміди», «Вавилонська вежа», «Історія Фінікії», «Життя у фінікійських містах-держав», «Нове місто Карфаген», «Біблія – книга книг», «Геродот про скіфський похід Дарія I» (аналіз історичних джерел), «Золотий час» царя Соломона», «Крилаті вирази зі Старого Заповіту», «Пророк Заратустра», «Історична математика», робота з атласом і контурними картами, читання оповідань з історії Стародавнього світу, тестові завдання</p>	<p>Передньої та Центральної Азії і Кіммерійсько-Скіфського світу (з опорою на навідні запитання вчителя);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає хронологічні межі</i> розквіту Вавилону (за правління Хаммурапі, 1792–1750 рр. до н. е.), Ізраїльсько-Іудейського царства (Давида, 1005–965 рр. до н. е., і Соломона, X ст. до н. е.), Ново-Ассирійського царства (Ашшурбаніпала, 1115–1077 рр. до н. е.), Ново-Вавилонського царства (Навуходоносора II, XVII ст. до н. е.), Перської держави (Дарія I, 550–330 до н. е.) (з опорою на дати, ілюстрації із зображенням історичних подій і образів діячів); • <i>розповідає про:</i> <ul style="list-style-type: none"> – створення фінікійцями алфавіту; – Біблію, як давнє джерело відомостей з історії Близького Сходу; – роль заліза в історії людства; – закони царя Хаммурапі; • <i>характеризує</i> діяльність Соломона та Дарія I, суспільне, господарське життя та культурну спадщину племен і народів залізного віку, що проживали на території України, внесок цих цивілізацій у культурну спадщину людства; • доречно, фонетично та граматично <i>правильно вживає</i> вивчені на уроках історичні поняття; • <i>слухає</i> поеми (уривки) про Гільгамеша та «Політ Етани на небо», <i>відповідає</i> на запитання за їх змістом, <i>переказує</i> близько до тексту; • <i>аналізує</i> текст повчань царя Соломона, оцінює їх мудрість; • <i>розповідає про</i> досягнення халдейських учених у математиці (таблиця додавання, віднімання, множення, обчислення квадратного кореня, відсотків, 1 доба = 	<p>слів-паронімів (семіти – саміти, монарх – монах, закон – затон, пророк – порок – корок, плуг – круг – друг, Урук – урюк).</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ синонімії на матеріалі іменників (закон – правило) та дієслів (загарбати – завоювати – захопити).</p> <p>Уточнення розуміння та вживання слів-омонімів (колонія – поселення переселенців, заклади спеціального призначення, біологічна сукупність (колонії водоростей).</p> <p>Поліпшення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та логічної пам'яті, усного зв'язного описового монологічного мовлення; асоціативного, теоретично-рефлексивного мислення, розумових операцій порівняння, аналізу, синтезу, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування на лексичному, морфологічному, граматичному та синтаксичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кисті руки.</p> <p>Стимулювання пізнавальної та мовленнєвої активності.</p> <p>Виховання адекватної моральної оцінки загарбницьких війн і завойовницької політики</p>
--	--	--

	24 год., 1 год. = 60 хв., 1 хв. = 60 сек.), медицині (рецепти на глиняних табличках, заклинання), астрології (передбачення затемнень, 12 місяців, 12 знаків зодіаку, 7 днів тижня); фінікійців (пурпурова фарба, кольорове скло, алфавіт з 22 літер на основі єгипетського скоропису)	
<i>Узагальнення (1 год.)</i>		
<i>Тема 4. Стародавня Індія та Китай (6 год.)</i>		
<p>▪ Вплив природно-географічних умов на розвиток цивілізацій в Індії. Індійська цивілізація. Ведійська цивілізація.</p> <p>▪ Суспільний устрій, релігія та повсякденне життя Давньої Індії. Будда та його вчення.</p> <p>▪ Вплив природно-географічних умов на розвиток цивілізації в Китаї. Суспільний устрій та повсякденне життя Давнього Китаю. Конфуцій та його вчення. Давньокитайські імперії.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Країна аріїв», «Історична математика» (хронологічні задачі), «Мовні загадки» (походження слів зі</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>відчуває та виражає</i> (емоційно-мімічно та мовленнєвими засобами) власне ставлення до внеску цивілізацій Індії та Китаю у світову культуру; • доречно, фонетично та граматично правильно <i>використовує</i> вивчені на уроках історичні поняття; • <i>орієнтується</i> на історичній карті, показуючи долини річок Індії (Інд, Ганг) та Китаю (Хуанхе, Янцзи), Велику Китайську стіну та Великий Шовковий шлях, територіальні межі й основні центри цивілізації давніх Індії та Китаю, місцезнаходження сучасних міст, напрямки переселення аріїв, територію держави Мауріїв за правління царя Ашоки, територію імперії Цінь Шіхуанді; • <i>позначає</i> на контурній карті відповідні історичні об'єкти; • зв'язно <i>розповідає</i> про природно-географічні умови Індії, спираючись на історико-географічні карти, зміст прочитаного твору Дж. Р. Кіплінга «Книга джунглів»; • <i>наводить приклади</i> впливу природно-географічних умов Китаю на зародження держави і цивілізації; • <i>описує</i> заняття та спосіб життя людей стародавньої Індії (садівництво, землеробство у вигляді вирощування зернових, бавовни, виготовлення цукру, скотарство, 	<p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників (арії, буддизм, варни, веди, гуру, джунглі, дхарма, імперія, індуїзм, каліграфія, карма, каста, конфуціанство, раджа, сансара, санскрит, сейсмограф, філософія, церемоніал), прикметників (Велика Китайська стіну, Великий Шовковий шлях).</p> <p>Уточнення розуміння та здійснення пояснення слів-паронімів (долина – далина – калина – малина, каста – каска – казка, йог – йод, веди – кеди, веди – вени, дхарма – дарма, раджа – спаржа, здобуток – добуток).</p> <p>Удосконалення вміння оперувати словотворчими морфемами, робити морфологічний аналіз і узагальнення (вість – віщун – веди – вести, бавовна – бавовник, Конфуцій – конфуціанство).</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ синонімії на матеріалі іменників (шлях – путь – дорога).</p> <p>Уточнення розуміння та вживання слів-омонімів (арії – частина музичного твору і назва племен; Варна – місто та група людей;</p>

<p>санскриту, порівняння мов), «Спорідненість стародавньої індійської та європейської культур», «Глиняні забавки – відлуння минулих тисячоліть», «Найдавніші культи в Індії», «Індійські йоги», «Земля тисячі богів», «Найдавніша релігія світу» (буддизм), «Індійські цікавинки», «Літературні скарби Індії»; «Китай – найбільша країна Стародавнього світу», «Одяг і звичаї китайців, особливості імен», «Велика Китайська стіна», «Винаходи Стародавнього Китаю», «Китайські імперії»; «Від малюнка – до ієрогліфа», «Листи зі Стародавнього Китаю» (китайські ієрогліфи, бамбукові, шовкові та паперові книжки), «На благо людей» (конфуціанство), «Магія китайської музики», «Наукові знання, освіта та писемність у Стародавньому Китаї», робота з контурною картою, атласом, міні-проекти, тестові завдання</p>	<p>глиняне гончарство) та Китаю (вирощування рису, чаю, шовківництво, виготовлення посуду з фарфору, будівництво, використання нафти та природного газу);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> час створення найдавнішої цивілізації в долині Інду (середина III тис. до н. е.), час прокладання Великого шовкового шляху (II ст. до н. е.), заснування Ведійської цивілізації (кінець II – сер. I тис. до н. е.); • <i>розповідає</i> про Великий шовковий шлях як найвідоміший караванний маршрут давнини, що виник у перші сторіччя нашої ери, яким товари з Китаю потрапляли до Європи, Близького Сходу, Північної Африки; • <i>характеризує</i> суспільний устрій і релігійні погляди мешканців давніх Індії та Китаю; • <i>називає</i> основні культурні здобутки та винаходи Стародавньої Індії (створення цифри 0, арабських цифр, санскриту, гри в шахи, стійких фарб, живопис, література) та Китаю (папір, компас, сейсмограф, ліки, масаж, голкотерапія, порох, лак, бойові мистецтва, живопис, література, скульптура, театр, церемонії); • <i>аналізує</i> зміст поеми «Магабгарата» та «Рамаяна» (з опорою на текст, навідні запитання вчителя); • <i>граматично правильно, логічно та зв'язно висловлює</i> свою думку з приводу основних положень філософського вчення Конфуція (Кун Фу-цзи) (з опорою на текст, навідні запитання вчителя) 	<p>порох – пил; те, що не має значення; середина трухлявого дерева; вибухова речовина; ступа – монументальна споруда в буддійській культовій архітектурі і пристрій для луцення, подрібнення).</p> <p>Збагачення лексичного складу словами-омографами (веди – веді, ступа – ступа).</p> <p>Поліпшення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та логічної пам'яті, усного зв'язного описового монологічного мовлення; асоціативного, теоретично-рефлексивного мислення, розумових операцій порівняння, аналізу, синтезу, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування на лексичному, морфологічному, граматичному та синтаксичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кисті руки.</p> <p>Стимулювання пізнавальної та мовленнєвої активності.</p> <p>Виховання інтересу до основних культурних здобутків і винаходів Стародавніх Індії та Китаю</p>
--	--	---

Узагальнення (1 год.)

Тема 5. Становлення античної грецької цивілізації (8 год.)

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Вплив природно-географічних умов на розвиток античної грецької цивілізації. Населення Давньої Греції. ▪ Перекази про найдавнішу історію Греції. Археологічне відкриття Мінойської та Ахейської палацових цивілізацій, їх основні центри; розквіт і занепад. ▪ Давньогрецьке суспільство за поемами Гомера. Боротьба демосу із знаттю. Грецька тиранія. ▪ Велика грецька колонізація. Заснування античних грецьких поселень на території України. Взаємини греків і місцевого населення. ▪ Об'єднання Аттики. ▪ Законодавча реформа. ▪ Ліквідація тиранії в Афінах. Завершення формування Афіньського поліса. Спарта. <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Давньогрецьке суспільство в поемах Гомера», «Давньогрецька міфологія і релігія як спосіб</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>відчуває та виражає</i> (мімікою та мовленнєвими засобами) емоційне ставлення до спадщини давньогрецького суспільства, ролі античних грецьких поселень в історії України; ▪ <i>має уявлення та розповідає</i> про Стародавню Грецію як батьківщину демократії, засновницю європейської культури, фізико-математичних наук, мистецтва театру та Олімпійських ігор (у т. ч. на матеріалі міфів і переказів); • <i>називає хронологічні межі</i> існування Критської (3500-1100 рр. до н. е.), Мікенської (XXII–XX ст. до н. е.) цивілізацій, Троянської війни (XX ст. до н. е.), «Гомерівського періоду» («Темних віків») (XI–IX ст. до н. е.), Великої грецької колонізації (VIII–VII ст. до н. е.), реформ Солона (594 р. до н. е.); • <i>орієнтується</i> на історичній карті, показуючи на карті Балканський півострів та острови Егейського моря, основні центри Мінойської, Ахейської та античної полісної цивілізацій, основні області Балканської Греції, напрямки Великої грецької колонізації, античні грецькі поселення на території України; • <i>позначає</i> на контурній карті відповідні історичні об'єкти; • <i>встановлює взаємозв'язок</i> між впливом природно-географічних умов Греції та розвитком цивілізації; • <i>характеризує і порівнює</i> суспільний устрій, культурні досягнення Мінойської та Ахейської палацових держав, періоду розквіту і занепаду Мінойської та Ахейської цивілізації; • <i>розповідає</i> про реформи Солона (заборонив боргове рабство, скасував борги афінян, переорієнтував Афіни на розвиток демократії); 	<p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників (агора, амфора, аристократія, ахейці, гегемон, гегемонія, громадянин, демократія, демос, дорійці, елліни, ілот, німфа, олігарх, поліс, рапсоди, стратег, тиранія, язичництво, прикметників (Афіньський поліс, драконівські закони).</p> <p>Уточнення розуміння та здійснення пояснення слів-паронімів (Спарта – спорт, Спарта – спаржа; Спарта – карта – парта – варта; демос – демон; Аттика – Арктика – Африка; агора – ангора – гора; поліс – полюс, поліс – політ, поліс – прополіс; Гомер – мер, тиран – тираж, Афіни – фіни, Солон – Соломон, амфора – афера, німфи – німби, поліс – полюс).</p> <p>Збагачення словника іншомовними лексичними елементами (демос – народ).</p> <p>Удосконалення вміння оперувати словотворчими морфемами, робити морфологічний аналіз і узагальнення (гегемон – гегемонія, аристократ – аристократія – аристократичний, демократ – демократія – демократичний).</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ синонімії (тиран – ворог – завойовник) та антонімії (заснування – ліквідація) на матеріалі іменників.</p> <p>Уточнення розуміння та вживання слів-омонімів (лабіринт – палац у Давній Греції);</p>
--	--	--

<p>світосприйняття людей» (боги – сили природи – заняття – людські риси), «Стародавня історія східних народів» Лесі Українки», «Гори захищають і роз'єднують, а море об'єднує» (крилаті вислови), «Драконівські закони», «Побут та виховання спартанців», «Спартанське виховання, «Я знаю, я вмю, я можу», робота з атласом і контурними картами, читання оповідань з історії Стародавнього світу, тестові завдання</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>характеризує</i> життя, звичаї, вірування греків, спираючись на зміст поем «Іліада» та «Одіссея» мандрівного сліпого поета Гомера, міфи і перекази; • <i>називає</i> верстви населення греків (басилеї, вільні общинники, раби), їх культурні здобутки (геометричні орнаменти); • <i>описує</i> культурні пам'ятки Стародавньої Греції; • доречно, фонетично та граматично правильно <i>використовує</i> вивчені на уроках історичні поняття 	<p>заплутане розташування приміщень, переходів, доріг, алей; складне заплутане поєднання чого-небудь; внутрішня частина вуха).</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та логічної пам'яті, усного зв'язного описового монологічного мовлення; асоціативного, теоретично-рефлексивного мислення, розумових операцій порівняння, аналізу, синтезу, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування; зорового, слухового, смислового, рухового контролю; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кисті руки.</p> <p>Виховання інтересу до міфів і переказів Давньої Греції</p>
<i>Узагальнення (1 год.)</i>		
<i>Тема 6. Антична грецька цивілізація класичної доби (6 год.)</i>		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Греко-перські війни. Марафонська битва. Похід Ксеркса. ▪ Утвердження демократії в Афінах за часи правління Перикла. Права і обов'язки громадянина. Негромадянське населення афінського поліса. ▪ Господарювання та повсякденне життя в Давній 	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, що у V ст. до н. е. покладено початок історичній науці, коли Геродот написав «Історію» (9 книг), що є важливим історичним джерелом Греції, народів Південної Азії, Єгипту, Північного Причорномор'я; • <i>відчуває</i> та <i>виражає</i> (мімікою та мовленнєвими засобами) емоційне ставлення до внеску: <ul style="list-style-type: none"> – афінської демократії у розширення прав та обов'язків громадян; – античної грецької цивілізації в історію людства в цілому та України зокрема; <p><i>називає</i> хронологічні межі та дати Греко-перських воєн</p>	<p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників (гіматій, гімнасій, демократія, дискобол, дифірамби, обов'язки, олімпіада, олімпіоніки, оратор, права, риторика, симпосіон, сцена, стратег, трапеца, трієри, фаланга, фланг, хітон), прикметників (Довгі стіни).</p> <p>Уточнення розуміння та здійснення пояснення слів-паронімів (Ксеркс – ксерокс, Персія – версія, трієр – тер'єр, риторика – моторика).</p> <p>Уточнення лексичної системності у вживанні іменників (битва – війна – сутичка – бійка,</p>

<p>Греції. Античні олімпійські ігри. Сім'я, освіта та виховання афінян.</p> <p>▪ Криза грецького поліса. Демосфен. Підкорення Греції Філіппом II.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Вимога «землі і води», «Час великих битв», «Золота доба» Афіньської держави» (правління Перикла), «Античні олімпійські ігри», «Олімпійські ігри – Давня Греція і сучасність», «Криза грецького поліса», «Підкорення Греції Філіппом II», «Оратор Демосфен», «Давньогрецькі живопис, скульптура, архітектура, «Театр – школа для дорослих», «Любов до мудрості», «Я розповім батькам і друзям про...», «Хронологічні ланцюжки», міні-проекти, робота з атласом і контурними картами, читання оповідань з історії Стародавнього світу, тестові завдання</p>	<p>(Персія ↔ грецькі поліси, 500–449 рр. до н. е.), Марафонської битви (490 р. до н. е.), скифського походу Дарія, перебування Перикла (444–429 рр. до н. е.) на чолі афіньської демократії;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>показує на карті</i> Перську державу і Грецію, перебіг Греко-перських воєн та місця основних битв; • <i>позначає</i> на контурній карті відповідні історичні об'єкти; • <i>має уявлення</i>, що повстання грецьких полісів Малої Азії вважається початком Греко-перських війн; • <i>знає</i>, що Греко-перські війни закінчилися остаточною перемогою греків, які, незважаючи на всілякі негаразди, змогли об'єднатися та відстояти незалежність своєї батьківщини, усвідомити цінність свободи та демократичного устрою; • <i>порівнює</i> устрій та повсякдення Спарти й Афін, спосіб життя і виховання спартанців та афінян; • <i>називає</i> час перших Олімпійських ігор (776 р. до н. е.), <i>розповідає</i> про них, спираючись на літературні джерела та ілюстративний матеріал; • <i>перераховує</i> види спорту, з яких проводились змагання (біг, метання, п'ятиборство, боротьба, кулачний бій, перегони колісниць), <i>зазначає</i> про присутність духу чесного суперництва, прагнення до фізичної та духовної досконалості; • <i>розповідає</i> про заняття риторикою видатного афіньського політичного діяча та оратора Демосфена, його особистісні якості, що допомогли подолати мовленнєві вади; <i>пригадує</i> свій шлях оволодіння правильним мовленням; • <i>описує</i> пам'ятки давньогрецького мистецтва, повсякденне життя і традиції афінян, становище афіньського громадянина; 	<p>фланг – фаланга, грек – глек).</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі іменників (трагедія – комедія).</p> <p>Удосконалення вміння оперувати словотворчими морфемами, робити морфологічний аналіз і узагальнення (грек – Греція – грецький, стратег – стратегія – стратегічний).</p> <p>Уточнення розуміння та вживання слів-омонімів (чоло – верхівка чогось; лоб; очолюваний кимось (на чолі демократії); фаланга – шиккування до бою щільно зімкнених шеренг важко озброєної піхоти; група осіб для роботи у певній галузі; трубчасті кістки, що утворюють скелет пальців людини і хребетних тварин).</p> <p>Поліпшення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та логічної пам'яті, усного зв'язного описового монологічного мовлення; асоціативного, теоретично-рефлексивного мислення, розумових операцій порівняння, аналізу, синтезу, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування на лексичному, морфологічному, граматичному та синтаксичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої</p>
--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • виправляє правопис знайомих давньогрецьких слів, схожих за написанням на сучасні українські (сцена – сцена, орхестр – оркестр); • доречно, фонетично та граматично правильно використовує вивчені на уроках історичні поняття 	<p>уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кисті руки. Виховання бажання порівнювати стародавні часи та сучасність</p>
<i>Узагальнення (1 год.)</i>		
<i>Тема 7. Доба еллінізму (4 год.)</i>		
<p>▪ Елліністичні держави. Основні риси еллінізму. «Зустріч цивілізацій». Культура за елліністичної доби.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Особистість і діяльність Александра Великого», «Суспільне, господарське життя та побут в античних полісах на території України», «Боротьба за спадщину Александра Македонського», «Колосс Родоський – скульптура бога Сонця Геліоса», «Сім див світу», «Краса Александрії Єгипетської», «Хронологічний ланцюжок», «Я почну, а ти продовжуй», «З'єднай правильно» (співвіднесення: запитання – відповідь), робота з атласом і</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, що епоха об'єднання античної та східної культур зветься еллінізмом (333 р. до н. е. – 30 р. до н. е.); • <i>називає</i> основні риси еллінізму (боездатна армія, розквіт культури, примусове об'єднання захоплених народів, боротьба між діадохами за владу, крупні міста – центри політичного, економічного, культурного життя); • <i>відчуває</i> та <i>виражає</i> (мімікою та мовленнєвими засобами) емоційне ставлення до внеску елліністичної цивілізації в історію людства та України; • <i>розповідає</i> про політичну роздробленість і міжусобиці в Греції; • <i>показує</i> на карті кордони держави Александра Великого, центри античної цивілізації на території України, перебіг Східного походу, територіальні межі елліністичних держав, основні центри елліністичної цивілізації; • <i>позначає</i> на контурній карті відповідні історичні об'єкти; • <i>називає</i> хронологічні межі Коринфської війни (395–387 рр. до н. е.), правління Філіппа II (359–336 рр. до н. е.) та Александра Македонського (336–323 рр. до н. е.); • <i>знає</i>, що цар Македонії, державний діяч, полководець Александр Великий створив найбільшу в стародавньому світі імперію, підкоривши народи Сирії, Єгипту, Персії, 	<p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників (вівтар, діадохи, док, еллінізм, епігони, іллірійці, музей, пергамент, тактика, трибалли, шедевр), прикметників (Александрійський (бібліотека, маяк), елліністичний, Македонська фаланга). Збагачення словника іменниками-омографами (кратер (посуд) – кратер (вулкана), три бали – трибалли).</p> <p>Уточнення розуміння та здійснення пояснення слів-паронімів (тактика – практика, епігони – погони, музей – музи, док – кок – рок – шок).</p> <p>Удосконалення вміння оперувати словотворчими морфемами, робити морфологічний аналіз і узагальнення (Пергам – пергамент – пергамський (вівтар, бібліотека)).</p> <p>Уточнення лексичної системності у вживанні іменників (пергамент – папірус – папір – картон).</p> <p>Поліпшення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та логічної пам'яті, усного зв'язного</p>

<p>контурними картами, читання оповідань з історії Стародавнього світу, тестові завдання</p>	<p>Індії;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>складає</i> історичний портрет Александра Македонського (з опорою на літературні джерела, навідні запитання вчителя, план, алгоритм); • <i>називає</i> причини розпаду держави Александра Македонського (відсутність правителя, рівного за здібностями Александру, та єдиної державної влади, брак мови спілкування, відокремленість народів імперії, неоднорідність їх культур); • <i>описує</i> пам'ятки елліністичної цивілізації, життя та побут мешканців грецьких полісів на території України, повсякденне і духовне життя в Александрії; • <i>знає та називає</i> сім див світу: Єгипетські піраміди, сади Семіраміди, скульптура Зевса Олімпійського, храм Артеміди в Ефесі, Колосс Родоський, мавзолей у Галікарнасі, Фароський маяк; • доречно, фонетично та граматично правильно <i>використовує</i> вивчені на уроках історичні поняття 	<p>описового монологічного мовлення; асоціативного, теоретично-рефлексивного мислення, розумових операцій порівняння, аналізу, синтезу, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування на лексичному, морфологічному, граматичному та синтаксичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кисті руки. Виховання інтересу до вивчення історичного матеріалу доби еллінізму</p>
Узагальнення (1 год.)		
Тема 8. Стародавній Рим за царської та республіканської доби (7 год.)		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Вплив природно-географічних умов на життя населення Апеннінського півострова. Виникнення міста Риму. Царська доба в історії Стародавнього Риму. ▪ Римська республіка V–I ст. до Р. Х. Боротьба плебеїв з патриціями за свої права. ▪ Соціальний устрій та організація влади. Права та 	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>відчуває та виражає</i> (мімікою та мовленнєвими засобами) емоційне ставлення до внеску Риму республіканської доби в історію людства; • <i>орієнтується</i> на карті, показуючи Апеннінський півострів, Рим, Карфаген, перебіг Другої Пунічної війни, кордони Римської середземноморської держави, римські провінції доби Республіки; • <i>позначає</i> на контурній карті відповідні історичні об'єкти; • <i>розповідає</i> про природні умови Італії та виникнення Риму, його населення; • <i>визначає</i> характерні риси суспільного устрою Римської 	<p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників (акведуки, вето, гладіатор, диктатор, етруски, імператор, італики, когорта, комісії, консул, контрибуція, латини, легіон, лігурійці, магістрат, маніпул, овація, патриції, плебеї, плебс, понтифік, преторіанці, принцес, принципат, провінція, республіка, сабіни, сенат, суфет, тога, тріумф), прикметників (народний трибун, Капітолійський пагорб). Уточнення розуміння та здійснення пояснення слів-паронімів (Рим – рис – рик, овація –</p>

<p>обов'язки громадянина.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Військова експансія Риму й утворення Римської середземноморської держави. ▪ Релігія, сім'я і виховання. ▪ Криза Римської республіки. Боротьба за республіку: реформи братів Гракхів. ▪ Перший тріумвірат і диктатура Цезаря (оглядово). <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Піррова перемога», «Зі скарбниці Римської мудрості» (крилаті вислови), «Закони 12 таблиць», «Карфаген має бути зруйнований», «Республіканські реформи», «Рабство в Римі. Повстання Спартака», «Жереб кинуто» (Гай Юлій Цезар), «Прийшов, побачив, переміг» (історичний портрет Цезаря), «Римський календар», робота з атласом і контурними картами, читання оповідань з історії Стародавнього світу, тестові завдання</p>	<p>республіки;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>характеризує</i> особливості республіканського устрою в Римі, демократії, прав та обов'язків громадян, діяльність Цезаря; • <i>складає</i> історичний портрет Гая Юлія Цезаря (з опорою на літературні джерела, навідні запитання вчителя, план, алгоритм); • <i>описує</i> римське рабовласницьке помістя, сім'ю і виховання у римлян (з опорою на історичні джерела, на навідні запитання вчителя); • <i>порівнює</i> становище патриціїв та плебеїв; • <i>називає</i> хронологічні межі заснування Риму (753 р. до н. е.), Римської республіки (V – сер. III ст. до н. е., 509 р. до н. е.), роки Першої (264–241 рр. до н. е.), Другої (218–201 рр. до н. е., під керівництвом полководця Ганнібала), Третьої (149–146 рр. до н. е.) Пунічної війни, першого тріумвірату (60 р. до н. е.), диктатури Цезаря; • <i>знає</i>, що невдача реформ (земельний закон) Тиберія та Гая Гракхів розхитала римську законність, прискорила зростання нерівності та загострила протиріччя в суспільстві; • <i>розповідає</i> про заколот гладіаторів під керівництвом Спартака (74 р. до н. е.); • доречно, фонетично та граматично правильно <i>використовує</i> вивчені на уроках історичні поняття 	<p>акація, трибун – табун, сенат – салат, суфет – буфет, базіліки – базилік).</p> <p>Уточнення розуміння та вживання слів-омонімів (когорта – згуртована група людей; загін війська, що становив десяту частину легіону; ворон – підйомний кран із ящиком, яким перекидали римських солдатів через стіну у вороже місто; птах).</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ синонімії на матеріалі іменників (заколот – бунт), відносних прикметників (античний – стародавній).</p> <p>Уточнення лексичної системності у вживанні іменників (диктатор – диктор – директор).</p> <p>Поліпшення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та логічної пам'яті, усного зв'язного описового монологічного мовлення; асоціативного, теоретично-рефлексивного мислення, розумових операцій порівняння, аналізу, синтезу, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування; зорового, слухового, смислового, рухового контролю; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кисті руки.</p> <p>Виховання інтересу до скарбниці Римської мудрості</p>
Узагальнення (1 год.)		

Тема 9. Римська імперія (7 год.)

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Римська імперія доби принципату. Октавіан Август. Марк Аврелій. ▪ Місто Рим і його повсякденне життя. ▪ Кризові явища в Римській імперії. Реформи Діоклетіана і Константина. ▪ Виникнення християнства та християнізація Римської імперії. Перетворення християнства на офіційну релігію Римської імперії. <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <p>«Грошові знаки і ціни в Римській імперії», «Норми Римського права», «Рим – столиця імперії», «Розпад Римської імперії на Західну та Східну (Візантію)», «Початок Великого переселення народів. Захоплення Риму варварами», «Міста, поховані живцем» (Геркуланум, Помпеї), «Культура Давнього Риму», «Римський філософ Сенека», «Величний Пантеон», «Зародження християнства», «Поширення християнської моралі»,</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>відчуває та виражає</i> (мімікою та мовленнєвими засобами) емоційне ставлення до видатних діячів Римської імперії, внеску Римської цивілізації та культури в історію людства; • <i>має уявлення</i>, що римська культура, спільно з грецькою, стала колицкою сучасної європейської культури; на основі латинської мови створені алфавіти більшості сучасних європейських мов; • <i>називає</i> архітектурні пам'ятки Давнього Риму (Храм Вести, Пантеон, Тріумфальні арки, Форум, Колізей, Колонна Трояна, Акведуки), <i>описує</i> їх; • <i>доречно, фонетично та граматично правильно використовує</i> вивчені на уроках історичні поняття; • <i>називає</i> час заснування Римської імперії (27 р. до н. е.), проведення реформ Діоклетіана (284–305 рр., спрямована на посилення влади імператора), Константина (306–324 рр., проголошення християнства державною релігією у 313 р.), роки, поділу імперії на Західну та Східну (Візантію) (395 р.), занепад Західної Римської імперії (476 р.); • <i>орієнтується</i> на карті, показуючи кордони Римської імперії часів розквіту та занепаду, Західної і Східної римських імперій та м. Константинополь, Боспорського царства, а також основні провінції часів імперії, напрямки вторгнення готів і гунів, території, заселені давніми слов'янами та їх сусідами; • <i>позначає</i> на контурній карті відповідні історичні об'єкти; • <i>описує</i> імператорський Рим, побут і повсякденне життя в ньому, <i>розповідає</i> про становище перших християн, 	<p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників (архієпископ, атриум, вандалі, Візантія, диякон, діаспора, доміант, єпископ, кінізм, криза, перистиль, пресвітер, секта, «Символ віри», стоїцизм, терми, трактат, християнство, церква), прикметників (Велике переселення народів, «Святе письмо»).</p> <p>Уточнення розуміння та здійснення пояснення слів-паронімів (трактат – трактир – трактор, трактат – теракт – такт, криза – крига – крила – крива, доміант – діамант, диякон – дракон).</p> <p>Удосконалення вміння оперувати словотворчими морфемами, робити морфологічний аналіз і узагальнення (канон – канонічний – канонізація – канонізувати).</p> <p>Уточнення розуміння та вживання слів-омонімів (собор – велика церква міста і зібрання вищих священників; вандалі – племена та дикуни, невігласи).</p> <p>Поліпшення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та логічної пам'яті, усного зв'язного описового монологічного мовлення; асоціативного, теоретично-рефлексивного мислення, розумових операцій порівняння, аналізу, синтезу, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування; різних видів контролю; просторового орієнтування;</p>
--	---	--

«Біблія – священна книга християн», «Вселенські Собори», робота з атласом і контурними картами, читання оповідань з історії Стародавнього світу, тестові завдання	заняття, побут, духовне життя давніх слов'ян; ● <i>характеризує</i> суспільний устрій Римської імперії, кризові явища в Римській імперії, зміни у ставленні держави до християнської церкви	емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кисті руки. Виховання інтересу до Римської культури
<i>Завершення знайомства зі стародавньою історією (1 год.)</i>		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Внесок народів Стародавнього світу в історію людства. ▪ Роль Стародавнього періоду в історії України. <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Запитання – відповідь», «Я почну, а ти продовжуй», «Знайди потрібну частинку» (історичні пазли: дата ↔ подія, дата ↔ діяч), «Цікавинки Стародавньої історії», міні-проекти, робота з атласом і контурними картами, читання оповідань з історії Стародавнього світу, тестові завдання</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>цілісно сприймає</i> Стародавній період як вагому частину історії людства у сукупності політико-правових, соціально-економічних і духовних характеристик; ● <i>називає</i> хронологічні межі історії Стародавнього світу; ● <i>показує</i> на карті місця зародження й розвитку давніх цивілізацій; ● <i>називає</i> основні визначні дати Стародавньої історії, визначних історичних діячів; ● <i>визначає і характеризує</i> основні цивілізаційні здобутки цивілізацій Стародавнього світу (з опорою на літературні джерела, ілюстрації); ● <i>розповідає</i> про роль та значення історії Стародавнього світу в розвитку європейської та світової цивілізації; ● доречно, фонетично та граматично правильно <i>використовує</i> вивчені на уроках історичні поняття 	<p>Формування чітких просторових і часових уявлень. Удосконалення вміння контролювати власне мовлення та самостійно виправляти помилки під час усних відповідей. Поліпшення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та логічної пам'яті, усного зв'язного описового монологічного мовлення; асоціативного, теоретично-рефлексивного мислення, розумових операцій порівняння, аналізу, синтезу, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування та контролю. Виховання бажання порівнювати історію стародавніх часів і сучасність, цінувати внесок античної спадщини у розвиток культури сьогодення</p>
<i>Резерв (4 год.)</i>		

Показниками сформованості галузевої компетентності учнів шостого класу загальноосвітньої школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з предмету «Історія Стародавнього світу» на кінець навчального року виступають:

1. Розуміння змісту навчального матеріалу (психомовленнєвий компонент):

- цілісного сприймання історичних подій у хронологічній послідовній лінійній системі;
- історично-хронологічне та історично-просторове бачення світу;
- особистісно-ціннісне ставлення до історичних подій і діяльності визначних осіб того періоду, що вивчається;
- розуміння минулого та осягнення сьогодення;
- здатність отримувати естетичну насолоду від краси навколишнього світу, унікальності експонатів історико-краєзнавчих музеїв;
- розуміння зв'язків історії Стародавнього світу з природно-географічним і предметним середовищем, життєдіяльністю людини.

2. Засвоєння знань, формування умінь і навичок (психомовленнєвий компонент):

- сприймання та інтерпретування змісту історичних науково-популярних текстів, художніх творів, висловлення особистісного ставлення до них, аргументування своїх думок і оцінок;
- порівняння та аналіз розвитку історичних процесів і явищ, виявлення спільних і відмінних ознак;
- історично-хронологічні знання та історично-просторові уявлення Стародавнього періоду;
- знання основних періодів в історії людства, видів історичних джерел, визначних подій і постатей, найвідоміших культурних пам'яток за первісних часів, Стародавнього Єгипту, цивілізації Передньої та Центральної Азії. Кіммерійсько-скіфського світу, Стародавніх Індії та Китаю, античної грецької цивілізації, доби еллінізму, Стародавнього Риму, Римської імперії;
- розрізнення умовних позначень на історичній карті;
- визначення тривалості подій, їх хронологічної віддаленості від сьогодення;
- встановлення причинно-наслідкових зв'язків між історичними подіями та явищами, уміння оцінювати їх з різноманітних позицій;
- переосмислення реально існуючих об'єктів культури (образотворчого мистецтва, скульптури, архітектури, писемних джерел) крізь призму історичних подій і фактів Стародавнього періоду;
- здатність до співпереживання історичним діячам різних періодів, які опинялися у скрутних обставинах;
- вживання (за допомогою вчителя та самостійно) історичної термінології;
- контроль фонетичної, лексичної, стилістичної та змістової правильності власного мовлення під час ділового спілкування;
- свідомо активна життєва громадянська, патріотична, морально-етична позиція, любов до України та відчуття гордості за причетність до українського народу.

3. Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній навчальній діяльності (операційно-технологічний компонент):

- орієнтування в історичному часі та просторі;
- диференціювання правильних і спотворених (у фонетичному, лексичному, синтаксичному планах) історичних подій;
- розрізнення науково-популярного історичного та описового художньо-образного тексту;
- креслення ліній часу та розв'язання хронологічних задач;
- характеристика історичних постатей;
- показ на карті територій Стародавнього світу, регіони стоянок первісних людей, шляхи історичних походів, місця поразок і перемог;
- географічне та історичне співвіднесення місць подій певного періоду, що вивчається;
- робота з атласом, історичними контурними картами;
- переказ змісту почутого від учителя чи на екскурсії, прочитаного в підручнику чи додаткового навчального матеріалу;
- складання зв'язної розповіді за картиною (ілюстрацією, фотографією, музейним експонатом) із зображенням історичних подій;
- розповідь про життя людей Стародавнього світу, вживаючи історизми;
- опрацювання джерел історичної інформації, інтерпретування їх змісту.

Слід зазначити, що представлені показники можуть варіюватися в залежності від механізмів виникнення та прояву мовленнєвих порушень у школярів і з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Читаю – історію вивчаю

1. Брашинский И. Б. В поисках скифских сокровищ / И. Б. Брашинский. – Л. : Изд-во «Наука», 1079. – 144 с.
2. Гаспаров М. Л. Занимательная Греция [рассказы о древнегр. культуре] / М. Л. Гаспаров. – М. : Новое литературное обозрение, 2000. – 384 с.
3. Данилова Є. І. Основні етапи розвитку антропологічних знань // Людина та її розвиток / Є. І. Данилова, С. П. Сегеда. – К., 1085. – С. 5–30.
4. Дерево пам'яті [кн. укр. іст. оповідання, для ст. шк. віку] / Упоряд. текстів та іл., автор передм. й прим. В. О. Шевчук; худ. оформл. І. М. Гаврилюка. – У 4 вип. – 1990–1993. – К. : Веселка. – (Б-ка «Золоті ворота»).
5. Залізник Л. Л. Нариси Стародавньої історії України / Л. Л. Залізник. – К. : Абрис, 1994. – 256 с. : іл.
6. Замаровський В. Їх величності піраміди / В. Замаровський. – К. : Веселка, 1988. – 328 с. : іл.
7. Замаровський В. Спочатку був Шумер / В. Замаровський. – К. : Веселка, 1983. – 132 с.
8. Історія України (для дітей шк. віку). – К. : Т-во «Знання» України, 1992. – 224 с.
9. Керам К. Боги, гробниці, ученые : роман археологии / К. Керам. – М. : Аванта, 2009. – 525 с.
10. Куманецкий К. История культуры Древней Греции и Рима / К. Куманецкий. – М. : Школа, 1990. – 456 с. : ил.
11. Кун М. А. Легенди та міфи Стародавньої Греції / Пер. О. М. Івченко. – Сімферопіль : Реноме, 1999. – 480 с. : іл.
12. Матвеев К. П. Земля Древнего Двуречья: история, мифы, легенды / К. П. Матвеев, А. А. Сазонов. – М. : Молодая гвардия, 1986. – 260 с. : ил.
13. Матье М. День египетского мальчика [истор. повесть] / М. Матье. – М. : Детская литература, 1975. – 144 с.
14. Мозолевський Б. М. Скіфський степ / Б. М. Мозолевський. – К. : Темпора, 1983. – 192 с.
15. Міфи Давньої Індії (для ст. шк. віку) / упоряд., пер. із гінді, післямова С. І. Наливайка, мал. М. С. Пшінки. – К. : Веселка, 1992. – 199 с. : іл.
16. Немировський О. Й. Книга для читання з історії стародавнього світу [посіб. для учнів 6 кл. сер. шк.] / О. Й. Немировський. – К. : Рад. шк., 1990 – 302 с. : іл.
17. Храпунов И. Н. Древняя история Крыма / И. Н. Храпунов. – Симферополь : Доля, 2005. – 272 с.
18. Штоль Г. Генрих Шлиман : мечта о Трое / Г. Штоль. – М. : Книжный Дом «Университет», 2005. – 432 с.

АВТОРСЬКА ДОВІДКА

Рібцун Юлія Валентинівна – старший науковий співробітник, доктор філософії в галузі педагогіки, старший науковий співробітник лабораторії логопедії Інституту спеціальної педагогіки НАПН України; дипломований учитель-логопед і вчитель-дефектолог, дипломований психолог, сертифікований психотерапевт, спеціаліст РейКи; автор понад 200 науково-методичних публікацій, у т. ч. корекційно-розвивальних програм і навчальних посібників із питань діагностики та корекції мовленнєвих вад у осіб різних вікових груп, запатентованої корисної моделі «Спосіб відновлення вимовної функції у дошкільнят з порушеннями фонетико-фонематичної сторони мовлення». Авторський сайт www.logoped.in.ua.